

SZÜCS GÁBOR
**„Ha jön majd a nagy
 temetési nap”**

Hozzászólás Petőfi sírhelyének kérdéséhez

A *Magyar Napló* 2012. márciusi lapszámában jelent meg egy mélyinterjú Kovács László régésszel, amelyben – azon túl, hogy kimerítően ismerteti a Petőfi halálával kapcsolatos kutatásokat – a 2011 októberében megjelent, *Petőfi halála. Fehéregyháza, 1849. július 31.* című könyvemről alkot elmarasztaló véleményt. „A fiatal szerző [Papp Kálmán] megállapításait gyakran szóról szóra vette át a kéziratból, esetenként hosszabb fejezeteit értelem szerint rövidítette anélkül, hogy hivatkozott volna forrására.” Kovács László állításai súlyosak és nem teljesen megalapozatlanok. Röviden igyekszem összefoglalni a könyv keletkezésének történetét.

20 éves vagyok, egyetemi hallgató. 2006-ban (15 évesen) kezdtem foglalkozni Petőfi halálával, miután megismertem Dienes András *Petőfi a szabadságharcban* című könyvét. Heydte ezredes visszaemlékezéseinek, feletteseihez írott jelentéseinek ellentmondásossága ösztönzött kutatómunkára. Elkezdtem összegyűjteni a témával kapcsolatos szakirodalmat, s egyre több időt töltöttem az Országos Széchényi Könyvtárban. Először a *Vásárnap* és a *Petőfi-Múzeum* című folyóiratok vonatkozó cikkeit, Petőfi halálával kapcsolatos „adatait” tanulmányoztam át, majd az egyik forrás hozta magával a másikat. Hamarosan rábukkantam a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárában Papp Kálmán *Az ottfelejtett ember* című tanulmányára, amelyben igazolni láttam gyanúmat, azaz hogy Heydte nem Petőfi, hanem feltételezhetően Anton Kurz, Bem hadititkára holttestét látta a „szökőkút-

nál”. Így aztán Papp Kálmán tanulmánya nyomán folytattam kutatásomat. Ellenőriztem a forrásait, s noha Szkurka János, alias Kurka Mihály vallomásával kapcsolatban vannak fenntartásaim, felhasználtam azokat saját tanulmányomban. Ezért is mondtam köszönetet Papp Kálmánnak kötetem végén, úgy fogalmazva, hogy „nyugalmazott mérnök létére, nyugdíjának minden fillérjét ráfordítva próbálta kideríteni a »nagy, ártatlan igazságot«, és tulajdonképpen sikerrel is járt, még ha a siker általános értelemben vett jelentését sohasem tapasztalhatta [is] meg.” Céлом az volt, hogy Papp Kálmán kutatási eredményeit ismertessem, s munkája alapján összeállított tanulmányomat egy folyóiratban, esszé-sorozat formájában publikáljam. Az anyag azonban túl nagy terjedelművé növekedett, így nem vált lehetőséggé a publikáció. Mindenesetre, hogy munkám ne váljék teljes mértékben haszontalanná, a 2008. december 23-án befejezett *Rejtélyes halál – Vagy mégsem?*, meglehetősen blikfangos című „piszkozatom” egy másolatát 2009-ben leadtam a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárában. Információkat gyűjtöttem az MTA Földtudományok Osztályától, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumtól, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Általános és Felsőgeodéziai Tanszékétől, az Eötvös Loránd Geofizikai Intézettől, hogy megbizonyosodjam arról, Papp Kálmán állításai nemcsak ésszerűek, de valószínűek is. Megismerkedtem Kerényi Ferencsel, aki további munkára ösztönzött, noha nem mindenben értett velem maradéktalanul egyet. Maradtak bennem megválaszolatlan kérdések, de úgy gondoltam, az összeállított anyag publikálásra alkalmas. Ezért 2011 tavaszán elkezdtem kiadót keresni a 2008 decemberében már egyszer befejezett, ezt követően azonban jelentős mértékben átdolgozott, tisztázott tanulmányomnak. Munkám nem tudományos értekezés, hanem ismeretterjesztő, népszerűsítő tényirodalom. Azzal, hogy nem tüntettem fel a cím alatt,

Márciusi lapszámunkban jelent meg a Kovács László régésszel készült interjú *Hol halt meg Petőfi? Nézetek lehetséges sírhelyéről és egy plágium háttére* címmel. A lapszámot elküldtük a plágium gyanújába keveredett kötet kiadójának, a Corvinának azzal a kéréssel, hogy azt továbbítsa a szerzőnek, Szücs Gábornak. Áprilisi számunkban Hermann Róbert történész *A segesvári (fehéregyházi) ütközet és Petőfi halála – a kutatás kérdőjelei* címmel szólt hozzá a témához, Kedves Gyula hadtörténész pedig az *Esélyek és támogatás* című interjújában fejtette ki véleményét. Válaszát Szücs Gábor az előbbi három közlemény ismeretében írta meg. A vitát következő számunkban zárjuk le.

A szerk.

hogy „Papp Kálmán tanulmánya nyomán” vagy „Papp Kálmán kutatásai alapján”, valóban elkövettem egy megbocsáthatatlan hibát, de a *Petőfi halála* című könyvem legnagyobb része egy 18 éves gimnazista munkája. Az az állítás azonban, hogy a könyv egésze Papp Kálmán kutatásainak eredménye, nem állja meg a helyét. A kötet nyolc érdemi fejezetéből kettő alapszik *Az otffejtett ember* című tanulmányon, s ezek sem teljes mértékben.

Azzal sem tudok egyetérteni, hogy könyvemet meg nem törtéنتté kell nyilvánítani, könyvemmel nem érdemes foglalkozni. Egyrészt – mint utóbb megtudtam – Kovács László is immár négy ízben foglalkozott kötetemmel különböző médiumokban (én legalábbis nem tudok többről), noha mindegyik alkalommal kijelentette, személyem és művem szót sem érdemel. Másrészt újra foglalkozni kezdtek a legkülönbözőbb körökben koszorús költőnk halálával, végre mindenki úgy fogalmaz, hogy Petőfi nem a segesvári, hanem a fehéregyházi csatában vesztette életét (noha ez eddig sem volt titok, a köztudatba mégsem vésődött be), és sikerült komoly anyagi támogatást szerezni egy lehetséges expedícióhoz. Nem mellesleg a Kovács Lászlóval készült hatoldalas interjú is a könyvemnek köszönhető. 2009-ben sikerült az egyik szemtanú, Gyalóky Lajos fiának, Gyalóky Jenő hadtörténésznek méltó síremléket állíttatnom a Farkasréti temetőben.

Hibáztam, de mindannyian követünk el hibákat.

A sajnálatosnak nevezett barguzini események után a tudósok nem mernek és nem is tartják úgy, hogy érdemes hozzászólni a témához. Bárki, aki Petőfi eltűnésével vagy halálával kíván foglalkozni, ingoványos talajra lép. Az irodalomtörténészek is irodalomelméleti tudóssá váltak az utóbbi évtizedekben, és úgy gondolják, Petőfi életrajzi körülményei elhanyagolhatóak, csak és kizárólag a Petőfi által alkotott szövegben kell keresni a költő személyét. No meg az interpretációban. Amennyire modern volt ez az elképzelés a szövegcentrikus, illetve befogadói irodalomelméleti iskolák létrejöttkor, annyira elavulttá válik hamarosan. Kiváltképp egy aktív politikai-közéleti-társadalmi életet élő költő műveinek elemzésekor nélkülözhetetlen az ihlető biográfiai adatok figyelembe vétele. Az azonban, hogy Petőfi halálával foglalkozni kényes dolog, legalább annyira a tudós körök és az Akadémia felelőssége, mint a Morvai-féle „Petőfi-

kutatóké”. A tudósok ugyanis azt a morálisan megkérdőjelezhető taktikát alkalmazták, amelynek lényege: az, amiről nem beszélünk, nincs is. Az elhallgatás azonban gyanúba keverte az Akadémiát, és megkérdőjelezte az intézmény hitelességét a közvélemény metaforikus szemében. Az „utca embere” úgy gondolta, hogy bizony, ha az MTA nem akar beszélni róla, úgy tesz, mintha a barguzini eset meg sem történt volna, akkor valami igazságnak kell lenni a szibériai elméletben. Mivel azt, hogy nem hurcoltak ki az oroszok egyetlen magyar foglyot sem Szibériába, körülbelül annyira tudjuk minden kétséget kizáróan bizonyítani, mint a Megamorv-Petőfi Bizottság [sic!] az ellenkezőjét, a történészeknek alapos felülvizsgálatot kellett volna folytatniuk 1989-ben és azt követően ahelyett, hogy egyre-másra az I. Miklós és I. Ferenc József között, 1849. június 10-én Varsóban megkötött egyezmény dokumentumára hivatkoznak. A barguzini legenda miatt az elhallgatás miatt él még ma is.

A tudományos intézmények és szervezetek érthető okokból gerontokratikus felépítésűek. Ez azonban nem elégséges ok a kizárólagos hatályosságra. Nem ok az elismerés megtagadása. Akár könyvem, akár Kéri Edittel folytatott vitámat olvassa valaki, nyilvánvalóvá válik számára, hogy nem vagyok barguzinista. Megalapozatlannak, sőt légbőlkapottnak vélem a szibériai Petőfi-legendát. Éppen ezért nevezem legendának. Mégis Kéri Editnek köszönhetjük, hogy megtudtuk, pontosan melyik jelzetszám alatt őrizi az MTA könyvtára Petőfi hajtincset. Hogyan engedhette meg magának Babus Antal, az MTAK Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye osztályának vezetője, hogy írásba adja: „Az MTAK Kézirattára állományában *nincs* Petőfi Sándor hajtincse”? Miként engedheti meg magának az Akadémia azt a kommunikációs melléfogást, hogy egyértelműen megtagadja a barguzini lelet és Petőfi hajtincsének újból szükségessé vált DNS-analízisét? Hogyan engedhetik meg maguknak a Petőfivel foglalkozó tudósok, hogy a merev tagadás által újból elősegítik a szibériai elmélet újraéledését? Teljesen természetes, hogy az Akadémia nem ad egyetlen hajszálát sem amatőr, laikus, dilettáns szervezeteknek, így a Magyarok Világszövetségének sem. Egy újabb Petőfi-bizottság felállítása vált szükségessé, amelyik független szakértők bevonásával végrehajtja a DNS-analízist az MTAK-ban őrzött Petőfi-hajtincs egy hajszálán és a barguzini lelet egy darabján.

Hangsúlyozom, ahhoz, hogy a szibériai elmélet többé ne legyen sokak által tényként elfogadott beszédtéma, nem elfogult, egyoldalú, hanem független, mindkét fél által elismert szakértőkből felállított bizottság összehívása szükséges.

Jelenleg minden alternatív kezdeményezés útját nehezítik a konzervatív, vagy újabban divatos szóval ortodox körök. 2011 októbere óta rendelkezésemre áll egy komoly összegű anyagi támogatás, ami híján 2004-ben Kerényi Ferenc képtelen volt megszervezni és végrehajtani a fehéregyházi Petőfi-expedíciót. Akkor a Honvédelmi Minisztérium visszakozott, most más intézmény tagadja meg a hivatalos együttműködést. Fél év alatt nem jutottam egyről a kettőre, hiába tudhatok szponzort magam mögött. 163 év eltelte után még mindig nem történt szakszerű ásatás a fehéregyházi síkon. Kovács László nem látta értelmét a Kerényi tervezte expedíciónak, Kerényi mégis kitartott mellette. Most Kovács László nem látja értelmét az általam „tervezett” expedíciónak (amelynek létrejötté a könyv lehangsúlyosabb célja), én mégis kitartok mellette. Petőfi maradványai megtalálásának esélye meglehetősen csekély, de nem lehetetlen. Kivéve, ha megvárjuk, amíg megépül a Kolozsvár–Brassó autópálya, s így, Kerényit idézem: „örökre lemondhatunk a további helyszíni vizsgálatok lehetőségéről.”

Kötetemmél kapcsolatban több szenzációhajhász szalagcím és ismertető jelent meg 2011 októbere óta, s úgy látom, ez félrevezette a témához hozzászóló neves kutatókat is. Kovács László ezt jól illusztrálva úgy fogalmaz: „Új lendületet adhat a Petőfi-kutatásnak Szűcs Gábor most megjelent kötete, a fiatal Petőfi-kutató ugyanis könyvében a költő sírjának lehetséges helyét is meghatározza – nagyjából ilyen megfogalmazással terjedt el nagyszámú át- és átvétellel a világhálón a munka ismertetése” (Hadtörténelmi Közlemények, 2011/4, 1118). „Megtalálták Petőfi nyughelyét?”, „Lehull a lepel”, „Meggyszólal Petőfi nyughelyének megtalálója” – ilyen és ezekhez hasonló szalagcímekkel publikálták az MTI hasonlóan megfogalmazott jelentését a különböző médiumok, s természetesen az ironikus hangvételű címek sem maradtak el: „Újból megtalálták Petőfi Sándor végső nyughelyét?”, „Megint megtalálták Petőfi sírját”, nem beszélve a forrongó indulatot árasztóktól: „Félnek Petőfi újratemetésétől, mint az ördög a tömjénfüsttől”. Ezzel a félreértéssel találkoztam akkor is, amikor Susa Évával, az

Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek főigazgató asszonyával tárgyaltam, noha egyetlenegyszer sem állítottam, hogy megtaláltam Petőfi sírját vagy nyughelyét. Könyvemben is úgy fogalmaztam, hogy az említett (Papp Kálmán által meghatározott) koordináták Petőfi halálának legvalószínűbb helyét jelölik. A „halálhely” és a sírhely nem azonos, hiszen nagyobb esélye van annak, hogy a holttesteket – eltávolítva a „halálhelytől” – tömegsírba helyezték, mint annak, hogy egyenként földelték el. Hasonló félreértésen alapszik a másfél millió forintnak a költő megtalálásához (felméréshez, ásatáshoz, a leletek kiemeléséhez, a DNS-analízis elvégzéséhez és kiértékeléséhez, a szakemberek és az útiköltség, illetve a szállás kifizetéséhez) elégséges összegként való említése. A másfél millió forint egy 1,5 km²-es terület földradaros-magnetométeres vizsgálatához volt elegendő, 2009-ben. Az árajánlatot az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet munkatársaitól kaptam. Ez az összeg nem fedezi az imént felsorolt munkafolyamatok költségét, csupán a felmérését.

Kedves Gyula rendkívül pontosan beszéli el megismerkedésünk történetét (Magyar Napló, 2012. április, 46–47), s a tárgyalás menetét is egészen addig, amíg el nem érkezik Kazinczy Lajos esetéhez. Valóban Kedves Gyula ötlete volt, hogy célravezetőbb megoldás volna előbb Kazinczy jól körülhatárolható, nem bolygatott, jeltelen nyughelyénél kipróbálni a felmérés és ásatás eredményességét, hiszen az ezredes földi maradványai megtalálásának esélye sokszorosa Petőfiének. Megcsalja az emlékezet az azonban akkor, amikor azt állítja, hogy ez a javaslat nekem nem tetszett. Mivel elengedhetetlenül fontos a szponzor meggyőzése, ami csak és kizárólag kézzel fogható eredmények felmutatásával érhető el, helyeseltém ötletét, csupán azzal egészítettem ki, hogy ne rögtön az első közös tárgyalás alkalmával javasolja az analóg vizsgálatot, hanem csak később, amikor már elkezdődnek a munkálatok. Kedves Gyula jó kommunikációs érzékkel erre úgy reagált, hogy ő sem azonnal gondolta, majd meghívja a szponzort egy Hadtörténelmi Intézet és Múzeum szervezte rendezvényre, s akkor veti fel ötletét. Az sem igaz, hogy ezt követően nem kerestem, hiszen két elektronikus levelet is küldtem postafiókjára, s ezek egyikére sem válaszolt. 2011. november 10-én tárgyaltunk másodszer (Kedves Gyula, Négyesi Lajos alezredes és jómagam), s ezt követően, 2011. november 21-én küldtem el az első villámpostát,

amelyben – miután szóban kiálltak mellettem és az ügy mellett – arra kértem, hogy a Hadtörténeti Intézet és Múzeum mint intézmény hivatalosan is képviseltesse magát a Susa Évával folytatott megbeszélésen. Második levelem 2011. december 16-án küldtem, amelyben indoklást vártam arra, hogy miért nem válaszoltak előző levelemre, és miért nem képviselte magát az intézmény a tárgyaláson. Levelem a következőképp zártam: „Ha Önök nem ragadják meg ezt az egyszeri felajánlást [ti. a szponzor akár több százmilliós felajánlását], amelyhez hasonlókat keresve sem fognak találni a jövőben, ha Önök nem óhajtanak szakmai ismereteikkel és kompetenciájukkal hozzájárulni sem Petőfi Sándor, sem az elesett honvédek, sem pedig Kazinczy Lajos földi maradványainak megtalálásához, vagy legalábbis ennek megpróbálásához, akkor én a magam részéről, a szponzorral együtt kihátrálok az ügy mögül, s a felelősség egyedül Önöket illeti.” A *terheli* ige stílusosabb lett volna, mint az *illeti*, azonban a szöveget szó szerint idézem. Ezután még odaírtam: „Kérem, foglaljanak egyértelműen állást!” Hiába, erre sem kaptam választ.

Hermann Róbert okkal hívja fel a figyelmet arra, hogy Kurka Mihály 1888-ban, Vajna Sándor följegyzése alapján a *Petőfi-Múzeum* című lapban közölt elbeszélése alkalmatlan a költő utolsó percei történetének és eleste helyszínének igazolására (Magyar Napló, 2012. április, 51), és alapos körtekintéssel érvel ezen állítása mellett. Amikor azonban úgy fogalmaz, hogy Kurka 1896-ban Túry Gyulának egészen más történetet beszélt el, elhallgatja a festőnek a következő állítását: „Nyomról-nyomra úgy beszél el az esetet [ti. Kurka – Sz. G.], a mint azt néhány évvel ez előtt *Vajna* – kit ő Vajna kapitány úrnak nevez – egyik napilapban leírta” (Vasárnapi Újság, 1896. december 6., 819). Majd ezt követően állítólag egy egészen más történetet beszélt el, miszerint Petőfit elesni nem látta, ám előtte a költő zsebéből egy kis könyvet vett elő, amelybe bal kézzel írta bele saját nevét, s Kurka innen tudta, kivel van dolga. Nem túl valószínű, hogy bárki, aki magát hiteles szemtanúnak akarja beállítani, az egyik percben igazolja a korábban, nevével „hitelesítve” megjelent elbeszélést, majd pár perccel később egy egészen más történet mesélésébe kezd. Túry Gyula írása legalább annyira kétségbe vonható, mint amennyire

Vajna Sándor feljegyzése. Mivel kizárólag Túry Gyula szövege alapján azonosítjuk Szkurka Jánost Kurka Mihállyal, elképzelhető, hogy két külön személyről van szó. Ahogy az sem zárható ki teljes mértékben, hogy Vajna Sándor blöffölt.

„[A]z a kínos, hogy a honvédelmi tárcának nincs szüksége hagyományokra, márpedig Petőfi honvéd őrnagyi mivoltára nem lenne szabad legyinteni” – mondta Kerényi Borzák Tibornak, akinek a neves Petőfi-kutatóval készített interjúja 2004. szeptember 10-én jelent meg a *Szabad Földben*. Nem csak a (mindenkori) honvédelmi tárcának nincs szüksége manapság hagyományokra. A *hagyomány* szó túlságosan múltba révedő, romantikus, patetikus, sőt némi politikai áthallása is van. Amiképp a XXI. században kokárdát viselni vagy nem viselni politikai állásfoglalássá, ideológiai expresszióvá vált. Ugyanakkor az értelmiség nem engedheti meg magának, hogy az esetleges közgondolkodás befolyásolja, hiszen ennek éppen a fordítottja volna kívánatos – természetesen ésszerű keretek között. Amíg tehát még van esély (és olyan mecénás, aki a mai világban hajlandó nonprofit vállalkozásra komoly összeget áldozni), a Petőfivel foglalkozó (tudós és amatőr) kutatók együttműködésére, és nem a „divide et impera” elvének követésére, illetve alkalmazására van szükség. Kedves Gyulát idézem: „a helyszín [értsd a Fehéregyhéza és Héjjasfalva közötti terület] átvizsgálásával magának az ütközetnek a lefolyására vonatkozóan gazdagodhatnánk sok, a tudomány számára fontos adattal, s mellette egy ilyen terepmunkával gyakorlati tapasztalatra is bőven tehetnénk szert. Vagyis nem volna kidobott pénz ennek az akkor meghíúsult tervnek a megvalósítása ma sem. Sőt, [...] maguk ezek a várható tudományos eredmények önmagukban is indokolhatnának egy ilyen csatahelyszín-kutatást” (Magyar Napló, 2012. április, 46).

Az ügy immár laborkörülmények közötti természettudományos vizsgálatokat kíván, nem újabb teóriák felállítását. Ne a filológus bökjön az íróasztalán heverő térképre, mondván: itt esett el, itt halt meg, itt nyugszik Petőfi, hanem pragmatikus vizsgálatokat követően anyagi források és természettudományos szakértők bevonásával tegyünk pontot a – már így is barokkosan kigyózó, a kellenél többszörösen összetett – mondat végére.